

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sifre Kodesh

‘im targumim u-ve’urim mi-meḥabrim shonim

Sefer Yirmeyah

Landau, Moses I. Landau, Moses I.

Prag, 596 [1835 oder 1836]

נ הימרי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-9113

הרגום אשכנזי קלח

נ (א) הַדְּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה
 אֶל-בְּכֹר אֶרֶץ כְּשָׁדִים
 בֵּינֵי יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא: (ב) הַגִּידוּ
 בְּגוֹיִם וְהִשְׁמִיעוּ וּשְׂאוּ-נֶסֶם
 הַשְּׁמִיעוּ אֶל-הַתְּכַחְדוּ אִמְרוּ
 נִלְכְּדָה בְּכָל הַבֵּישׁ בְּלַחַת מְרוֹדֵךְ
 הַבֵּישׁוּ עֲצָבִיהָ חָתוּ גְלוּלֶיהָ: (ג) כִּי
 עָלָה עָלֶיהָ גּוֹי מִצְפּוֹן הוֹאֵי-יִשׁוּת
 אֶת-אֶרְצָהּ לְשִׁמָּה וְלֹא-יְהִיָּה
 יוֹשֵׁב בָּהּ מֵאָדָם וְעַד-בְּהֵמָה נָרוּ
 הַלְּכוּ: (ד) בַּיָּמִים הַהֵמָּה וּבַעֲת
 הַהִיא נֶאֱסִי-יְהוָה יָבֹאוּ בְנֵי-
 יִשְׂרָאֵל הֵמָּה וּבְנֵי-יְהוּדָה יַחְדוּ
 הַלְּזוֹךְ וּבְכֹו יִלְכוּ וְאֶת-יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם יִבְקְשׁוּ: (ה) צִיּוֹן יִשְׁאָלוּ
 דֶּרֶךְ הַנְּהַ פְּנֵיהֶם בָּאוּ וְנִלְוּ אֶל-
 יְהוָה בְּרִית עִוְכָם לֹא תִשְׁכַּח:
 (ו) צֹאן אֲבֹדוֹת הָיָה עִמִּי רַעִיהֶם

נ (א) פֶּאֶלְגֵנְדֵעֵן אוּיס־שְׁפֹרֹךְ
 עֶרְלִיעֵס דְּעֶר עוּוִיגֵעַ אִי
 כְּעֶר בְּכַל, אִיבְעֶר דְּצֹו לְאַנְד
 כְּשָׁדִים דּוֹרֵךְ דְּעֹן פֶּרְאָעֶמְטֵן
 יִרְמִיָּהוּ: (ב) פֶּעֶרְקִינְדֵעֵט עִם
 אִינְטֶער דְּעֹן פֶּעֶלְקֶעֶרן, רוֹפֵט
 עִם אוּיס, שְׁטֶעקְקֶעט פֶּאָהֶנְעֹן
 אוּיף, רוֹפֵט עִם אוּיס, אִונְטֶער,
 לְאַסְסֶעט עִם נִיכְט! זְאָגֶעט:
 בְּכַל אִיזֵט אִיבְעֶרוּ וְעֶלְטִיגֶעט,
 בַּל אִיזֵט צוּ שְׂאָנְדֵעֹן, מְרוֹדֵךְ
 אִיזֵט צֶערטֶרִימְעֶרט, צוּ
 שְׂאָנְדֵעֹן זִינְד זִינֶע בִּלְדֶער,
 אִונְד זִינֶע גֶעטְצֶען זִינְד צֶער־
 טֶרִימְעֶרט. (ג) אִיין פֶּאֶלְק
 צִיעֵהט גֶעגֶען זִיא פֶּאָן מִיטְטֶער־
 נֶאכְט, דִיעֵס בְּרִינְגֵט דְּצֹו לְאַנְד
 אִין עִנטוּעטְצֶען, דָּאָס נִיכְטֵס
 דְּאַרִין זִיך אוּיפֶּהֶעֶלְט; מֵעִנִי,
 שְׁעֹן אִונְד פֶּיעַה, אֶלְלֶעס־אִיזֵט
 וְעֶגְגֶּע־פֶּלְאָהֶען, דְּצֶאָן גֶע־
 גֶאַנְגֶען. — (ד) אִין יֶענֶען טֶצ־
 גֶען אִונְד אִוּס דִיעֹזֶע צִיט,
 שְׁפֶרִיכְט דְּעֶר עוּוִיגֵעַ, קָאָמ־
 מֵעֵן דִיא קִינְדֶער יִשְׂרָאֵלִ'ס,
 פֶּעֶר־אִינְט מִיט דְּעֹן קִינְדֶערן
 יְהוּדֵהִ'ס, קָאָמְמֵעֵן אִינְהֶער
 טֶהֶרֶענְענְדֵעֹן אוּיגֶעס, אִונְד
 זִוֶּעֵן דְּעֹן עוּוִיגֶען אִיֶהֶרֶען
 גֶאַטְט, (ה) פֶּעֶרְלֶאַנְגֶען נֶאך
 צִיּוֹן, דְּאַרְטֶהִין וְעֶנְדֶערֵנְד אִיֶהֶר אַנְטֶלִיטֶץ (אִונְד זֶגֶענְד): קָאָמְ מֵעֵט! לְאַסְסֶעט אָן דְּעֹן
 עוּוִיגֶען אִונְד אַנְשְׁלִיעֶסֶען! דְּעֶר בּוֹנְד זִיִיא עוּוִיג, אִונְד פֶּעֶרְגֶעס־
 לִיד! (ו) אִינֶע פֶּעֶרְלֶאַרְענֶע הֶעֶרְדֶע וּוְאַר מִיין פֶּאֶלְק, זִינֶע הִירְטֶען פֶּעֶרְפֶּיֶהֶרְטֶען עִם,
 לֶעֶה־

החעים היו קרי

ר ש י

נ (כ) וַאֲזוּ נֹס. פּוֹרְקָא בְּלַע"ז סִי' אִסִּיפ' הוּא: בַּל וּמְרוֹדֵךְ. שְׁמוֹת עִ"א שַׁל בְּכַל: (ג) גּוֹי
 מִלְּפָנָי. מְדִי וּפְרָס: (ד) דֶּרֶךְ הַנְּהַ הִנֵּה. דֶּרֶךְ הַמָּקוֹס הוּא יְרוּשָׁלַיִם יִסְבּוּ פְּנֵיהֶם כְּשֶׁתִּחַר'
 בְּכַל וּיִלְאֹו מִזֹּכֶה בְּרִשְׁיוֹן כּוֹרֵשׁ מֶלֶךְ פְּרָס: (ו) רֹעִיָהּ הַתְּעוּס. מַלְכֵיהֶם הַתְּעוּס מֵעִלִּי: הוּיִס

ב א ו ר

נ (ב) הוֹבִישׁ בַּל חַח מְרוֹדֵךְ, אֵלֶּה הִיוּ אֵלֶּהי בְּכַל וְאִמֵּר הָרִי הֵס כֹּאֲלוּ הוֹבִישׁוּ עִתָּה וּמִמּוֹ
 כִּי לֹא יוֹכְלוּ לַהֲכִיל אֶת עוֹבְדֵיהֶם (רד"ק). (ה) וְנִלְוּ, לִוּוּ נֹס עַל דֶּרֶךְ הַעֲבֵר.
 יח * 18 שׁוֹכְבִים

לעֲהַרְטֵעַן עַם הָעָרוֹם שׁוּוּיֵעֵן
 אויף בערגען, זאָ ראַנטע
 עס פֿאַן בערג צוהיגעל, אונד
 פֿערגאַס גאַנץ אויף זיינע
 טריִעט. (ז) ווער עס טראַף,
 פֿערשלאַנג עס, ווער עס בעי
 לידיגעט, זאַנטע: איד האַ
 בע ניכטס צו ביסען, דען זיא
 האכען געזינדיגעט גענען דען
 עזיגען, דיעזע היילזאַמע היר
 דע, געגען דען עזיגען, דער
 דיא צופֿערויכט איהרער פֿאַ
 טער וואַר! — (ח) עֲלֵיכֶם אויס
 בכל'ס מיטטע, זיעהט הינ
 ווע: פֿאַם כשרים־לאַנדע, זייד
 וויא דיא בעקקע, דיא פֿאַר
 דער העערדע הערגעהען.
 (ט) אויף מיין געהיים ברייכט
 איינע מענגע מעכטיגער פֿעל
 קער אויף פֿאַן מיטטערנאַכט,
 אונד ריקקעט העראַן גען בכל,
 ווען זיא אַנגרייפֿען זיעגען זיא
 אויך, איהרע פֿפֿיילע טרע־
 פֿען וויא פֿאַם געאיבטען קריע־

הַתְּעוֹם הָרִים שׁוֹבְבִים מֵהַר אֶל-
 גִּבְעָה הִלְכוּ שִׁכְחוּ רְבֻצָם: (ז) כָּל-
 מִצְאֵיהֶם אֲכָלוּם וְצָרִיהֶם אָמְרוּ
 לֹא נֶאֱשַׁם תַּחַת אֲשֶׁר הִטְאוּ
 לִיהוָה נֹוֹה צְדָקוֹמִקוּהָ אֲבוֹתֵיהֶם
 יְהוָה: (ח) גִּדְּו מִתּוֹךְ בָּבֶל וּמֵאֶרֶץ
 כַּשְׂדִּים יָצְאוּ וְהָיוּ כְּעַתּוּדִים
 לְפָנֵי־צֹאן: (ט) כִּי הִנֵּה אֲנֹכִי מַעִיר
 וּמַעֲלָה עַל־בָּבֶל קְהַל־גּוֹיִם
 גְּדֹלִים מֵאֶרֶץ צְפּוֹן וְעָרְכוּ לָהּ
 מִשָּׁם תִּלְכְּדוּ חֲצִיו כְּגִבּוֹר מִשְׁכִּיל
 לֹא יִשׁוּבְרִיקָם: (י) וְהִיתָה כְּשָׂדִים
 לְשָׁלָל כָּר־שִׁלְלִיהָ יִשְׁבְּעוּ נֶאֱמַר
 יְהוָה: (יא) כִּי תִשְׁמְחִי כִּי תַעֲלוּ
 שְׁמֵי נַחֲלָתִי כִּי תִפּוֹשִׁי כְּעִגְלָה

שובבום קרי צאו קרי חשמחו קרי תעלו קרי חשושו קרי
 גער, אונד פֿעהלען נייע. (י) זאָ ווירד כשרים צור בייטע, אונד זאָ פֿיעל עס ערבייטען,
 יעדער בעלאדעט רייכליך זיך! זאָ שפרייכט דער עזיגע. (יא) שאַן פֿראַהלאַקטעט איהר,
 איהר פלינדערער מיינעם ערבעס! היפֿטעט מוטחוילליג וויא איין קאלב אים גראוע,
 וויע.

ר ש י

שובבום. אל ההרים אל ע"א שנהרים. שובבום אנוויי"זאנן בלע"ז שובבום מלניהס. וי"ח הרים
 שובבום שלטוניא בזונן: (ז) ומקוה אבותיהס. וסבר אנהתהון: (ח) גידו מתוך בבל. מעתה
 כאז משם: כעתודים לפני לאן. דרך העתודים ללכת לפני העדר בראש העזים: (ט) וערכו
 לה. ויסדרון עלה קרב: (יא) שומי נחלתי. בזוזי נחלתי: כי תפשו. לאן שומן: כעגלה דסה.
 הדסה

ב א ו ר

(ו) שובבים, הענין הזה עשאים שובבים שילנו מהר להר אל ע"ז אשר נו ונפירש", וכ"ת.
 (ז) לא נאשם, איך עלינו אשם נהרע להס תחת אשר מטאו. (ח) גידו, אמר כנגד ישראל
 גידו מתוך בבל. והיו כעתודים, תהיו כנלחכס כמו העתודים שהולכים לפני הלחן כן תהיו
 אשם בלי פסד ויראה (רד"ק). (ט) וערכו לה, כלומר כאשר ערכו להס מיד ילכדוה כי חליו
 כגבור משכיל. כגבור משכיל, חכי הקהל הזה שיגלו על בבל יהיו כזוי גבור משכיל שלא ישובו
 ריקס גירוחו שלא יתרג (רד"ק). (יא) כי חשושו, מענין ופשו פשויו (חנניקו ח' ח') וטעמו קדק ועדן
 כמו נפשו עמך על ההרים (נחום ג' י"ח) מ"י ואתנדרא עמך, ועיין מלה זחת בספר המלין
 להחכם

דָּשָׂה וּתְצַהֲלֵי בְּאֵבְרִים: (יב) בּוֹשָׁה
 אִמְכֶם מְאֹד חִפְרָה יוֹלְדֹתְכֶם
 הִנֵּה אַחֲרִית גּוֹיִם מְדַבֵּר צִיָּה
 וְעַרְבָּה: (יג) מִקְצֵף יְהוָה לֹא
 תֵּשֵׁב וְהִיתָה שְׂמֵמָה כְּלָה כָּל
 עִבְרַעַל-בְּכָל יִשְׂרָאֵל עַל-
 כָּל-מְכוֹתֶיהָ: (יד) עָרְכוּ עַל-
 בָּבֶל וְסָבִיב כָּל-דְּרָכֵי קִשְׁת יָדוֹ
 אֵלֶיהָ אֶל-תְּחַמְלוּ אַרְחֵץ כִּי
 לִיהוָה חֲטָאָה: (טו) הָרִיעוּ עֲלֶיהָ
 סָבִיב נְתַנְהָ יָדָה נִפְלוּ אֲשׁוּרֵיָהּ
 גְּהָרְסוּ הַזְמוֹתֶיהָ כִּי נִקְמַת יְהוָה
 הִיא הַנִּקְמוּ בָּהּ כַּאֲשֶׁר עֲשִׂתָהּ
 עֲשׂוּ-לָהּ: (טז) כָּרְתוּ זֹרַע מִבְּבֶל
 וְתַפֵּשׂ מִגַּל בַּעַת קִצִּיר מִפְּנֵי חֶרֶב
 הַיּוֹנָה אִישׁ אֶל-עֲמוֹ יִפְנוּ וְאִישׁ
 לְאַרְצוֹ יָנוּסוּ: (יז) שָׂה פְּזוּרָה

וויעהערטעט וויא דיא הענגט
 סטען; (יב) אבער נון מוס
 גראַסע שמאך אייערע מיט.
 טער ערדולדען, מוס ערראַ.
 טהען דיא, דיא אייך געבאָ.
 רען. זעהעט! דאָ איזטדער
 פֿעלקער ענדע: וויסטע, אַדע
 אונד ווילדניס. (יג) ווייל עם
 דען עוויגען ערצירנטע,
 מוס עם אונבוועאָהנט, מוס
 גענצליך פֿעראַדעט ווערדען.
 ווער פֿאַ-איבער ציעהט אי.
 בער כבל, ווירד זיך ענטועט.
 צען, אונד שטוינען איבער
 איהרע שלעגע. (יד) שטעללט
 אייך הערום אום כבל, איהר
 כאָגענשיטצען אַללע! שיע-
 סעט אויף זיא, שפאַרעט ניכט
 דיא פֿאַ-לע, זיא האַט ווידער
 דען עוויגען געזינדיגט (טו) ער.
 העכעט פֿעלרגעשרייא ווידער
 זיא אום אונד אום, שאַן ריי-
 כֿעט זיא דיא האַנד, שאַן זינ-
 קען איהרע גרונדפֿעסטע, דיא
 מויערן שטירצען צוואַממען!
 דאָ איזט דעם עוויגען ראַכע,
 זאָ ראַכעט אייך אַן איהר,
 טהיעט איהר, וויא זיא גע-
 טהאָן האַט. (טז) פֿערטילגט
 דען זאָעמאַן אויס כבל, דען

והצהלו קרי. אשוחיה קרי ישראל

זיעלשווינגער צור ערנטעצייט. פֿאַר דעם פֿערדערבענס שויערדט איילעט יעדער זיי.
 נעם פֿאַלקע צו, פֿליעהעט יעדער אין זיין פֿאַטערלאַנד. — (יז) איינע צערשטרייטע העכער.
 ר ש " י

הדסה בתנאים ואובל' חמיד: (יב) אמב'. כניסיותכ': אחרית גויס. אס ראשיתנס גדול
 אחריתכ' יהיה מדבר: (יד) ידו אליה. זרקו לה אבני' כמו וידו אכן כי (איכה ג'): (טו) נתנה
 ידה. באדם שאין בו כח ומושיע יד לכל מי שרוחה לבקש רחמים ועזרה וכן מלכים נתנו יד
 (אס ה') הוצטנו יד למלכים לבקש מהם עזרה: אשוחיה. חוזק ישדותיה וכן ואשוח ימטו
 (עזרא י'). וכלשון משנה כגון אלו הסופרי' לאשוחין וכן והתאוששו והתחזקו: כאשר עשתה.
 לעיר ה': (טז) כרתו זרע. שילו מלכת מכבל ואחידו חרבא בעידן קטול:

ב א ו ר

להחכם געועניוס. דשא, בענלה שהיא חמיד רועה בדשא והוא חואר במקום ה"א הנקבה,
 ואל"ף הזרע נגרעה או נשלה ה"א והקא"ן סימן נפילתה (יד"ק). (יב) בושח אמבם, היא
 נבל הכירה שהיא פיתה אס כל הארץ. (טו) נחנה ידה, כלומר מקרה עלמה אל האויבים

דע איזט ישראל, דורך לעזען
 פֿערֿאָנט; דער ציערשט צאהן
 אָן איהן געלעגט, וואָר דער
 קעניג פֿאָן אשור; דער צו־
 לעטצט איהן גאַנץ צערנאַגטע,
 וואָר נבוכדנאָצר, קעניג פֿאָן
 בבל. (יח) דאָהער שפּריכט
 זאָ דער הערר דער העער.
 שאַרען, דער גאַטט ישראל'ס:
 זאָ געוויס וועט איד היים דען
 קעניג פֿאָן בבל אונד זיין גאַז
 צעס לאַנד, זאָ געוויס איד
 דען קעניג אשור היימגעוויכט
 האַכע; (יט) אונד ישראל פֿיה.
 רע איד צוריק וויעדער אן זיי.
 נע הירדע, דאָס עס ווידע
 אויף דעס כרמל אונד בשי,
 אונד אויף אפּריס'ס בערג,
 אויף גלעד זיך רייכליך געהי.
 רע. (כ) אין יענען טאַגען אונד
 צור זעלבען צייט, שפּריכט
 דער עוויגע, ווירד מאַן זוכען
 דאָן פֿערגעהען ישראל'ס,
 אַבער אומזאַנסט; דיא לאַ
 סטער יהודה'ס, אונד ניכטס
 ווירד מאַן פֿינדען; דען איד
 פֿערצויהע דענען, דיא איד
 צוריק ליעס. — (כא) געהע

ישראל אריות הדיחו הראשון
 אכלו מלך אשור וזה האחרון
 עצמו נבוכדנאצר מלך בבל:
 (יח) לכן כה־אמר יהוה צבאות
 אלהי ישראל הנני פקד אל־
 מלך בבל ואל־ארצו כאשר
 פקדתי אר־מלך אשור:
 (יט) ושבתתי את־ישראל אל־
 נהו ורעה הכרמל והבשן ובהר
 אפרים והגלעד השבע נפשו:
 (כ) בימים ההם ובעת ההיא
 נאם־יהוה יבקש את־עון ישראל
 ואיננו ואת־חטאת יהודה ולא
 חמצא־ינה כי אסכה לא־אשר
 אשׂאיר: (כא) על־הארץ מרחים
 עליה עליה ואל־יושבי פְּהוֹד
 חרב־והחרם אחריהם נאם־יהוה

ועשה
 אל־זאָ הינויף איבער דאָן רעבעללישע לאַנד, הינויף איבער דיא שטראַפֿ־
 ווירדיגען בעוואָהנער! פֿערוויסטע, פֿערטילגע הינטער איהנען הער! שפּריכט דער

ר ש י

(יו) הראשון אכלו. שהגלה עשרת השנטים: עלמו. גרמו גירס עלמותיו שגמר השירי יהודה
 ובנימן. עזאו דיאש"אך בלע"ז: (יט) ורעה הכרמל. לשון מרעה: (כא) מרחים. שהמרתני
 והרגזתני: פקוד. שם מדינה וכן פקוד ושיעוקוב (יחזקאל כ"ג) תיגס יונתן שם מדינות:
 ועשה

ב א ו ר

כי לא תוכל לעמוד בפניהם ובנגדס (רד"ק). (יו) הראשון אכלו, פי' אכל נשרו שלא נאשר
 לו אלא העצמות והוא מלך אשור שהגלה לראובני ולגדי ולמנשי שנט מנשה וחז"כ שאר שנטים
 לא נאשר אלא יהודה ובנימן, והאחרון שנט עצמותיו עד שלא נאשר בו דבר זה נבוכדנאצר
 שהגלה יהודה ובנימן והזרינו יבוא'ים וכל ערי יהודה (רד"ק). (כא) מרחים, פקוד, מרגמת
 כפי'

תרגום אשכנזי קמ

עוויגע, פאללציעהע וואס איך
 דיר בעפאלען. (כג) הא!
 קריגעסלערם טאכט אים
 לאנדע, אונד איין געוואלטיג
 גער או סברוך. (כג) אד! וויא
 איזט צערשמעטערט נון,
 צערשפליטטערט דער איזער
 נע צערטריט מערער דע-גאני
 צען ערדע, וויא ווארדע בכל
 צום ענטזעטצען אונטער דען
 פעלקערן! (כד) איך לענטע
 פאללען דיר, אונד דיא ווארסט
 געפאנגען. אָ בכל! בעפאר
 דוא נאך עם וואוסטעכט,
 ווארכט ערהאשט, ערגריי-
 פען, ווייל דוא דיך ערהא-
 בעכט געען דען עוויגען.
 (כה) דער עו יגע זעלכסט עפ-
 נעטע וינע ריסטקאמער,
 אונד גאב הערויס דיא ווא-
 פען וינע צאָרנעס. יא עם
 איזט דאָ ווערק דעם עוויגען,
 דעם העררן דער הינערשא-
 רע, וואס אים לאנדע דער
 כשדים פאָרנעהט. (כו) אי-
 בערפאלעט זיא פאָן אללען
 זייטען, ערברעכעט איהרע
 פאָרראטהסהיזער, ווערפעט
 איבער דען הויפען זיא וויא

ועשה ככל אשר צויתיה: (כג) קול
 מלחמה בארץ ושבר גדול:
 (כג) איך נגדע וישבר פטיש כל-
 הארץ איך היתה לשמה בכל
 בגוים: (כד) יקשתי לך וגם-גלכדת
 בכל ואת לא ידעת נמצאת וגם-
 נתפשת כי ביהורה התגרות:
 (כה) פתח יהוה את-אזרו ויצא
 את-כלי זעמו כי-מלאכה היא
 לאדני יהוה צבאות בארץ
 בשדים: (כו) באו-לה מקץ פתחו
 מאבטיה סלוחה כמו-ערמים
 והחרימוה אל-תהי-לה שארית:
 (כז) חרבו כל-פריה ירדו לטבח
 הוי עליהם כי-בא יומם עת
 פקדתם: (כח) קול גסים ופליטים
 מארץ בגל להגיד בציון את-

נקמ

גארבען, אונד פערטילגט זיא גאנץ, דאס ניכטס מעהר פאָן איהר צוריק בלייבע.
 (כו) פערניכטעט איהרע שטיערע אללע, טרייבעט זיא הינאכ צור שלאכטבאנק! וועהע איה-
 נען! איהרע שטונדע איזט דא, דיא צייט דער אנהרונג. (כז) דאָ וועהגעשרייא דער
 פליכטיגען דער ענטראָנגענען אויס בכל, ערשאַללעט, אונד פערקינדעט ציון דיארא-
 כע

ר ש י

ועשה ככל אשר צויתיה: (כג) פטיש כל הארץ. שהיה מכוון
 ומכת את הנל: (כד) יקשתי לך. לשון מוקש: (כו) נאל לה מקץ. מסוף העיר התחילו בה שלח
 מדע ותחפש פחאס: פתחו מאבטיהם. תירג' יונתן איבולתה שעניה ואין לו דמיון. ומנחם
 חננו ל' חנוס: סלוחה. דושו אותה: כמו ערמים. גרוח: (כז) כל פריה. שהיה כן דרך

ב א ו ר

כפי הכשדי רד"ק ורש"י מרתים מענין מרי ופקוד מענין עונש ופקידה. (כב) קול מלחמה,
 מאמר כזה גא לרוב נבואות אלה תמיד אחר קריאת ה' לאויב, לומר כאשר כזה כן הוא.
 (כז) מקץ, ר"ל מכל קץ וקץ וזהו מכל נד וכאשר הרגומי. פליה כבו ערמיב, עשו הליס

בע דעס עוויגען, דיא ראכע זיינעס טעמפעלס. (נט) פֿער זאממעלט אייך אום כבל, איהר שיטצען! איהר קונדיגע דעס באגענס! לאגערט אייך רינגס אום זיא הער, דאס ניכטס פֿאן איהר ענטקאממע! צאהלעט איהר נאך פֿער. דיענסט! וויא זיא פֿערפֿוהר, זא פֿערפֿאהרעט מיט איהר, דען זיא האט פֿרעפֿעהאפט זיך בענאממען געגן דען עוויגן געגען דען הייליגען ישראל'ס. (ל) דארום פֿאללען איהרע שטרייטער אויף דען שטראס. סען, אונד אללע קריענס. העלרען געהען אונטער אן יע. נעם טאגע, שפריכט דער עווי גע. (לא) איך קאממע איבער דיך, פֿערוועגענער! שפריכט דער עוויגע, דער הערר דער הערשאַרען, דיינע שטינדע שלעגט, דיא צייט דער פֿער געלטונג. (לב) דא שטירצעט דער פֿערוועגענע, זינקט, אונד קיינער הילפט איהם אויף, אין זיינען שטעדטען לעגע איך פֿיער אן, אינד לאס אללעס פֿערברענגען, וואס אום איהן ליעגט. (לג) זא שפריכט דער הערר דער הערשאַרען: געדריקט זינד ביידע, ישראל אונד יהודה; דיא זיא געפֿאנגען, האלטען זיא פֿעסט, וואללען זיא ניממער ענטלאס. סען

נקמת יהודה אלהינו נקמת היכלו: (כט) השמיעו אר-בבלו רבים כל-דרכי קשת חנו עליה סביב אל-יהי פליטה שלמו-לה כפעלה ככל אשר עשתה עשו-לה כי אל-יהוה ודה אל-קדושישראל: (ל) לכן יפלו בחוריה ברחבתיה וכל-אנשי מרחמתה ידמו ביום ההוא נאם-יהוה: (לא) הנני אליה ודון נאם-אדני יהוה צבאות כי בא יומה עת פקדתיה: (לב) וכשל זדון ונפל ואין לו מקום והצתי אש בעריו ואכלה כל-סביבתיו: (לג) כה אמר יהוה צבאות עשוקים בני-ישראל ובני-יהודה יחדו וכל-שביהם החזיקו בם מאנו שלחם:

לה קריוולא כתיב נאלם

ליעגט. (לג) זא שפריכט דער הערר דער הערשאַרען: געדריקט זינד ביידע, ישראל אונד יהודה; דיא זיא געפֿאנגען, האלטען זיא פֿעסט, וואללען זיא ניממער ענטלאס. סען

ר ש י

הנביאים להמשיל הזרים לפרים אבירים ולעתודים: (כט) השמיעו אל בבל רבים. לשון וישמג שחול את העם (שמאל ט' ט"ו) הועיקו להאסף אל בבל מורים נחלים כמו יסונו עלי רביו (איוב ט"ז): (ל) לכן. לשון שנועה:

הרגיע

ב א ו ר

חלים כמו ערמים משללה וכל לשון מסלה ענין הרמה (רי"ק) ולפיו תרגמתי. (כט) רבים, ע"ד יסונו עלי רביו (איוב ט"ז י"ג), ולמפרשים הרבים המה המורים את החלים, ולאחריה סמה החלים עלמס, ולפיהם יהי הפירוש פה השמיעו את קול חלים על בבל, ותרגומו: וחס. סעט

(לד) גַּאֲלֵם חֶזְקֵי הוֹה צְבֹאוֹת שְׁמוֹ
 רִיב יְרִיב אֶת־רִיבֶם לְמַעַן הִרְגִיעַ
 אֶת־הָאָרֶץ וְהִרְגִיו לְיֹשְׁבֵי בְּבֵל:
 (לה) חָרַב עַל־כַּשְׁדִּים נֹאם־יְהוָה
 וְאֶל־יֹשְׁבֵי בְּבֵל וְאֶל־שְׂרֵיָהּ וְאֶל־
 חֲכַמֶיהָ: (לו) חָרַב אֶת־הַבְּדִים
 וְנֹאֲלוּ חָרַב אֶת־גְּבוּרֶיהָ וְחֵתוּ:
 (לז) חָרַב אֶת־סוּסָיו וְאֶת־רֶכְבּוֹ
 וְאֶת־כָּל־הָעָרֵב אֲשֶׁר בְּתוֹכָהּ וְהָיוּ
 לְנָשִׁים חָרַב אֶת־אֹצְרוֹתֶיהָ
 וּבְזָזוּ: (לח) חָרַב אֶת־מִימֵיהֶוּיבְשׁוֹ
 כִּי אָרֶץ פְּסִילִים הִיא וּבְאֵימִים
 יִתְהַלְּלוּ: (לט) לָכֵן יֹשְׁבוּ צִיִּים אֶת־
 אֵיִים וַיֵּשְׁבוּ בָהּ בְּנֹת יַעֲנָה וְלֹא־
 תֵּשֵׁב עוֹד לְגַצְחָ וְלֹא תִשְׁכֹּן עַד־

סעו. (לד) דאך מעכטני איזט
 איהר עררעכטער, הערר דער
 העערשאַרען איזט זיין נאָמע,
 ער ווירד שאַן פֿיהרען איהרען
 קאמפף, ערבעכען זאָלל דאָ
 לאַנד, ציטטערן זאָללען דיא
 בעוואָהנער בכל'ס. (לה) דאָ
 שווערדט (זום קעניג) א.
 בער דיא כשדים, שפריכט
 דער עוויגע, איבער דיא בע.
 וואָהנער בכל'ס, איבער איה.
 רע פֿירסטען אונד איבער איה.
 רע וויזע; (לו) דאָ שווערדט
 (זום קעניג) איבער דיא לג.
 נער, אונד זיא שטעהען אַלס
 טהאָען דא; דאָ שווערדט
 (קעניג) איבער דיא העלדען,
 אונד זיא זינד פֿערוויררט;
 (לז) דאָ שווערדט איבער
 דיא רֶאָכסע, איבער דיא וואָ.
 גען אונד איבער דיא הילפס.
 טרופפּען אללע, דיא הער
 פֿערוואַממעלט זינד, דאָס זיא
 צו וויבערן ווערדען; דאָ
 שווערדט איבער איהרע שעט.

דור

צע, דאָס זיא געפלינדערט ווערדען. (לח) זאָננענבראָנד (קעניג) איבער איהרע
 געוועססער, דאָס זיא פֿערטראַקנען, דען דיעזעס לאַנד איזט פֿאַלל געטצען,
 אונד זיינע בעוואָהנער פֿראַהלען דער שרעקבילדער זיך. (לט) דאָרום זאָללען
 אויך וויכט. אונד מעעראונגעדייער היער הויזען, נאָכטאָיילען זאָללען דאָ זיך
 ניסטען, דאָס נייעמאַנד איין אָבראָך, אונד נייעמאַנד רוהע היער בינדע צו עוויגען

ר ש י

(לד) הרגיע את הארץ. כשכול נבל יהי מרגוע והנחה לבל: (לו) אל הנדים. אל הקוסמים
 שלה: ונחלו. נקסמיהם ודומה לו מפר אומות נדים (ישעיה מ"ד) וכן תירג' יונתן על שם
 שבדי' ולומרים דברי חז"ל: (לז) הערב. סומכוותא גרנטי' חס בלע"ז: (לח) ונחמים יתהללו.
 ישעמו. ל"ח פורונט' רונט בלע"ז ונח"י ישחמון באלהי הענקי' שהיו להם: (לט) ליים את
 חיים. יערען חמון בחולין מיני חיות המכוין בחורבה:

ב א ו ר

פעט חיבער בכל דיא פֿעיווען שווינדען, חיהר בקאָגענטיטלען חלוע. (לד) הרגיע, מענין רוגע
 היס, וכמרגום הכשדי בריל למחבר רשיעי ארעה ולחיתתה זיעה לכל ימני נבל. (לה) הרב
 על כשדים, נאמר על הכלל, ונמקרוחת הנאים פורט וכוך. (לד) ובאמים, נקראו העלכזי'
 אימים לפי שבזביהם יפחדו מהם (רד"ק). יהתללו, כח"י ונטעוהס ישחמון ועניינו שבו
 עכמו בהרמת פה, ומחמר זה מוסב על מקריח ל"ז. לכן ינא המרב על ארץ כשדים כי ארץ
 כסילים היא ועל יושבי נבל כי נחמים יתהללו. (לכ) ציב, חזת האוננות נליה. ואיים,

דֹּר וְדֹר: (מ) כְּמַהֲפַכַת אֱלֹהִים
 אֶת־סֹדֶם וְאֶת־עַמֹּרָה וְאֶת־
 שְׂכֵנֶיהָ נֶאֱסִי־הוּא לֹא־יֵשֵׁב שָׁם
 אִישׁ וְלֹא־יִגְוֹר בָּהּ בֶּן־אָדָם:
 (מא) הִנֵּה עִם־בָּא מִצְפּוֹן וְגוֹי גָדוֹל
 וּמְלָכִים רַבִּים יַעֲרֹו מִיְרֻכְתִּי־
 אֶרֶץ: (מב) קִשְׁת וְכִידֹן יִהְיוּקוּ
 אֲכֹזְרֵי הַמָּה וְלֹא יִרְחֲמוּ קוֹלָם
 כִּי־ם יִהְיֶה וְעַל־סוֹסִים יִרְכָּבוּ
 עָרוֹךְ כְּאִישׁ לְמַלְחָמָה עָלֶיךָ
 בַּת־בְּבֵל: (מג) שָׁמַע מֶלֶךְ־בְּבֵל
 אֶת־שְׁמַעֲם וְרַפּוֹ יָדָיו צָרָה
 הַחַזְיוֹן־הַחַיִּל כִּי־וַלְדָה: (מד) הִנֵּה
 כְּאֲרִיָּה יַעֲלֶה מִגְּאוֹן הַיַּרְדֵּן אֶל־
 נֹוֶה אֵיתָן כִּי־אֲרַגִּיעָה אַרְוָצִים
 מֵעֲלֵיהָ וּמִי בַּחֹר אֵלֶיהָ אֶפְקֹד
 כִּי מִי כְמוֹנִי וּמִי יוֹעֵדֵנִי וּמִי־
 זֶה רָעָה אֲשֶׁר יַעֲמֵד לְפָנָי: (מה) לָכֵן

צייטען. (מ) וויא אויף דען
 טריממען דעם פֿאן גאטט
 פֿערהערטען סדרום'ס,
 עמורה'ס אונד איהרער נאָכ־
 באַרן, זא ווירד, שפריכט
 דער עוויגע, אויך היער קיין
 מענש פֿערוויילען, קיין ער.
 דענוואָהן זיך אוי־האלטען.
 (מא) זיעה! איין פֿאלק קעממט
 פֿאָם נאָרדלאַנדע איינהער,
 איינע מעכטיגע נאָציאָן מאָ.
 כֿעט פֿאן דען אייסערסטען
 ראַנדען דער ערדע זיך אויף;
 (מב) מוטהיג ערגרייפֿט עס באָ.
 גען אונד לאַנצע, וואַפֿענעט
 זיך מיט גרויזאמקייט אים
 ניכטס צו פֿערשאַנען. וויא
 מערעספֿלוטה בריוועט זיינע
 שטיממע, אונד ריקקעט אויף
 ראַסען געריטען וויא איין
 מאַן צום קאמפֿע אויף דיך
 לאָז, טאָכטער כבל! (מג) דער
 קעניג האַרט נור דיעס געריכט,
 אינד עס ערשלאַפֿען שאַן זיי
 גע הענדע, אַנגסט ערגרי פֿט
 איהן, אונד איין שמערץ וויא
 איינע געבעהרעין. (מד) וויא
 איין לעווע שטירצט ער איינ־
 הער פֿאן ירדן'ס אונגעשטימען
 געביעטהע אויף דיא פֿעסטע

שמעו אריצם קרי הירדע; ווען איך אויפֿבליקקע, פֿעריאָגע איך איהן פֿאן דאָנען. דאָך ווער איזט דער
 אויסערוועהלטע דען איך דאָן איבער זיא זעמצע, ווער ווילל מיר זיך גלייבֿען? ווער מיט מיר
 עם אויפֿנעהמען? ווער איזט דער הירט דער פֿאָר מיר בעשטעהען ווילל? (מה) דאָרום
 הע

ר ש י

(מד) הנה כאריה. אשר יעלה מגאון הירדן כן יבא הזדה אל נוב איתן כן תירגם יונחן כא
 מלך במשחיתים ייסק עליהן כאריה דסליק מרום ירדנא למדנו גאון הירדן מקום אריות הוא
 ואף כך תירגמו יונחן ואיך חעשה בגאון הירדן לקבל חיות ברא צבים ירדנא: כי ארגיעה.
 כשאביא השעה: מעליה. ממעל לה: ומי יועידיני. למלחמה:

ב א ו ר

חיות הזכנות באיים והמה חיות הים העולים לפעמים ושוכנים באי. (מא) הנה עם בא,
 המזמר הזה נאמר לישראל ונכבֿל באך ל מר כי כאשר עשו יושבי בבל, כן יעשה ה' להם ומנואר
 הוא לעיל בס' ו' ט"ו. (מד) הנה כאריה, עיין לעיל (מ"ט י"ט).

שָׁמְעוּ עֲצַת־יְהוָה אֲשֶׁר יַעֲזִיב אֶל־
 בָּבֶל וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב
 אֶל־אֶרֶץ כְּשָׁדִים אִם־לֹא יִסְחָבוּם
 צְעִירֵי הַצֹּאן אִם־לֹא יִשּׁוּם
 עֲלֵיהֶם נֹוֹה: (מו) מְקוֹל נְתַפְשֶׁה
 בָּבֶל גִּרְעָשֶׁה הָאָרֶץ וּזְעָקָה בְּגוֹיִם
 נִשְׁמָע:

הערעט דען ראטהשלוס דעם
 עיוניען דען ער בעשלאססען,
 הערעט זיינען פלאן דען ער
 ענטווארפען איבר דאן כשריב
 לאנד. — ער צערפליישעט
 זיאדיא צארטען שאאפע אונד
 איהרע הירדע איבער זיא
 רייסט ער ניעדער. (מו) פֿאָן
 דעם רופֿע: כבל איזט
 עראָבערט, ערכעכט דער
 ערבאָדען, דאָן געשרייא
 געהט פֿאָן פֿאָלק צו פֿאָלק.

נא (ח) כֹּה אָמַר יְהוָה הַנְּבִי מַעִיר
 עַרְבֵי־בָבֶל וְאֶל־יֹשְׁבֵי לֵב־קַמִּי
 רוּחַ מִשְׁחִית: (ג) וְשַׁלַּחְתִּי לְבָבֶל
 זָרִים וּזְרוּהָ וַיִּבְקְקוּ אֶת־אֶרְצָהָ
 כִּי־הִיוּ עָלֶיהָ מִסָּבִיב בְּיוֹם רָעָה:
 (ג) אֶל־יְדֹרֵךְ יְדֹרֵךְ הַדֶּרֶךְ קִשְׁתּוֹ
 וְאֶל־יִתְעַל בְּסָרְיָנּוֹ וְאֶל־תְּחַמְלוֹ
 אֶל־בְּחַרְיָה הַחֲרִימוּ כָל־צְבָאָה:

נא (ח) זא שפריכט דער עווי.
 גע: איך עררעגע ווי.
 דער כבל, ווידער דיא בעוואָה.
 גער דעם הערצענס מיינער
 פֿיינדע איינען פֿערדערבליכען
 ווינד. (ג) שיקקע וואָרפלער
 איבער כבל, דיא עס וואָר.
 פֿעלן, אונד זיין לאַנד אויס.
 לעזרען, דא זיא עס אומריני.
 גען אן יענעם טאָגע דעם איני.
 גליקס. (ג) קאָממעט היעהער
 איהר שיטצען, יעדער, דער
 נורדען באָגען שפאָננעט, יע.
 דער, דער נור מיט פאָנצער זיך ערהעכעט, שאָנעט ניכט איהרע קריעגער, פֿערהעערעט

ידרך כחיב ולא קרי
 ונשלו

ר ש י

(סה) לעירי הלאן. פרס לעיר לבני יפת:
 נא (א) לב קמי. כשדים בני דח"ת כ"ש: רוח משחית. את רוח מלך פרס ומדי שהוא משחית
 רוח טלנ"ט בלע"ז: (ב) חירוק. ונסלוח: ויבוקקו. וירוקנו: (ג) חל ידרוך הדורך. הרי
 זה מקרא קצר אל אשר אני אומר אם ידרוך הדורך קשתו: ואל יתעל בסריונו. אל יפסא:

ב א ו ר

(מו) מקול נהפשה בכל, מקול שנחפשה בכל, וכן חרגם יונתן מקל דליתחדת בכל זעת
 ארעא (רד"ק).
 נא (א) יושבי לב קמי, כנוי לבבל כי כל ארץ כשדים שונא ה' ועיר בכל כמו הלך, וטעם
 יושבי בכל (רמ"א) וב"כ מפי' הרד"ק. (ב) זרים וזרוה, זרים נכרים, חזרה מן
 מזרה ישראל והוא לשון נופל על לשון לחכות וזרים נשקל קמים מנחי העי"ן וזרוה מנחי הלמ"ד
 מבנין הדגוש והרי"ש אינה ראוי להדגש, ויתכן לפרש זרים חזרה ענין אחד ושאר אחד ויהי'
 זרים חזר בכלם דוים וב"כ וכת"י בוזין ויבזוזיון (רד"ק) וב"כ. (ג) אל ידרוך, השיעור
 במקרא הכנז הזה לדעתי כן הוא, ידרך או יבא הדורך אל דורכי קשת ואל יתעל בסריונו,
 ימלח הדורך הוא נושא ה. אשר, ונאמר על רובה קשת כאשר יקרא הדורך ביקב או בנת דורך
 סתם